

La **víbria** de Reus

Dossier **informatiu**

CONTINGUTS

> Justificació

> Referents històrics i geogràfics

- Cimera del Casal de Barcelona
- Cimera de la festa de l'estendard
- Referències de l'element festiu
- Les primeres víbries
- Altres víbries del bestiar popular català

> La Víbria avui

- Aplicació a la festa actual
- La Colla de la Víbria
- Dades tècniques
- El vestuari
- La música
- Termini d'execució

> Presentació pública

JUSTIFICACIÓ

En motiu del centenari del Casal Foment Nacionalista Republicà (FRN) que se celebra a cavall dels anys 2006 i 2007, s'han organitzat un seguit d'actes per commemorar l'efemèride. Un d'aquests actes és la creació d'un element festiu per al seguici de la ciutat: la víbria de Reus.

D'aquesta manera, amb la creació de la colla de la víbria de Reus, es vol fer participar la gent del Casal Foment d'Esquerra i JERC a Reus de les festes de la ciutat, emulant la implicació cultural que van tenir en el seu temps els membres fundadors del FRN.

Per aquest motiu s'encomana a l'artista local Manel Llauredó la confecció d'una víbria per l'any 2007.

L'animal, d'aspecte ferotge i de disposició vertical, amb cos de drac, cap de serp i pits de dona, voldrà participar en sortides de foc i en les del seguici.

Detall de l'escut històric del Casal Foment Nacionalista i Republicà,
al pit de la Víbria, usat com a visor del portador

REFERENTS HISTÒRICS I GEOGRÀFICS

La **víbria** és un animal de la mitologia fantàstica popular, una femella del Drac. És bàsicament un drac però amb marcats caràcters femenins (com dues mamelles prominents) i ocellístics, com dues urpes i bec d'àliga. Té fama de malvada.

A l'edat mitjana la forma original era *vibra* i era sinònim de *cuca* i d'*escurçó*. Es coneix des de l'entremès de Sant Jordi de 1399. Al principi hauria estat, doncs, una mena de serp amb trets d'au a la qual posteriorment la imaginació popular li hauria aplicat trets femenins. En la forma i nom primitius apareix en la Cimera del Casal de Barcelona, transformada després en un ratpenat o ratapinyada.

La Víbria segons
una auca set-centista

Cimera del Casal de **Barcelona**

La cimera del Casal de Barcelona és una cimera en la qual es representa una vibra i que començà a usar el rei Pere el Cerimoniós com a empresa o divisa personal, després esdevingué símbol dels reis catalanoaragonesos i, finalment, del país. Prest es confongué amb el ratpenat com a símbol d'alguns d'aquests reis. Modernament, la Víbria s'ha anomenat Drac Alat.

Emblema oficial de la Generalitat Valenciana on hi destaca una Víbria

Descripció

La vibra de la cimera era daurada, es representava de perfil, mirant a l'esquerra. La seva posició era rampant i amb el cos que s'anava afusant fins al coll, que era corbat com el d'un cigne. Al cap tenia unes orelles punxegudes i duia barba, tenia uns grans narius, la boca oberta amb dents i la llengua treta. La part anterior del ventre i del pit i tot el coll solien estar plens de dogues. Del ventre sortien cap endavant dues urpes amenaçants i, a cada costat, una ala amb la punta cap amunt, oberta com un ventall, les barnilles del qual eren els ossos.

En alguns moments la vibra va adoptar un aspecte de mamífer, a la darrereria del s. XV. Amb un posat diferent apareix amb el penó de sant Joan Evangelista en alguns escuts de membres de l'ordre del Toisó d'Or (Alfons el Magnànim, Joan II) i en els de diferents reis (de Jaume el Conqueridor a Ferran el Catòlic), en la genealogia de Carles V publicada a la Haia, vers l'any 1532.

L'elm des de Pere el Cerimoniós duia un mantellet d'atzur (blau) amb el folre de gules (vermell), i una creu patent curvilínia i fixada amb punta aguada d'argent anomenada «creu d'Iñigo Arista» o Eneko Arizta, considerada l'emblema tradicional de l'Aragó antic. Aquesta creu desaparegué dels escuts al s. XVII quan la Vibra es representà de cara. Aleshores l'escut també deixà d'estar inclinat a la dextra i l'elm esdevingué un elmet. El mantellet o llambrequins es convertiren en una decoració de fulles o plomes des de la representació a la Llotja de València, però sobretot des del s. XVI.

Escut dels Reis de la Corona d'Aragó fins a Martí l'Humà

Història

La cimera del Casal Barcelona o cimera de la Vibra fou primer un símbol personal de Pere el Cerimoniós i després, usada pels seus descendents, símbol del Casal de Barcelona. Extingit aquest Casal, fou usat per les dinasties següents com a símbol de la monarquia catalanoaragonesa i pels reis de Nàpols. El darrer que l'usà, bé que poc, fou Carles I, de la casa d'Habsburg. Al s. XV, es convertí en símbol nacional a partir de la seva identificació amb Jaume I el Conqueridor i es confongué amb la Ratapinyada. Els reis de la casa de Borbó mai no l'empraren i això reforçà el seu simbolisme nacional.

La cimera de la Vibra s'usà primer amb l'escut reial dels Quatre Pals o Barres, també sola i en el pom de l'asta de la bandera reial; després s'incorporà als escuts de les ciutats de Barcelona, Palma i València. Tant com a símbol del Casal de Barcelona, primer, com de la nació, després, el seu ús és redundant en combinació amb els Quatre Pals, tant sols com en els escuts quarterats de Barcelona i Palma. Aquesta redundància ja existia en les representacions eqüestres dels reis del Casal de Barcelona quan apareixien representats amb la cimera i amb els Quatre Pals en l'escut i els sobresenyals.

La vibra fou usada per darrer cop per la monarquia a la tomba de Carles I (a El Escorial), construïda en temps de Felip I d'Aragó i II d'Espanya. En aquell escut, la vibra es combinà per primer i darrer cop amb el lleó d'Espanya, com a cimera i, sencera, aguantant l'escut amb el lleó d'Espanya a l'altre costat, també sencer. La vibra apareix també a la cimera de l'escut dels reis de Portugal.

La Renaixença restaurà l'ús de la cimera reial i mantingué el del Ratpenat, ús que continuà el Modernisme i només s'aturà amb el Noucentisme, per les seves connotacions medievals. Així, el Ratpenat apareix en la revista *Lo Gay Saber* i en les publicacions de *Lo Rat Penat*; i la cimera, per exemple en la portada de les edicions d'obres clàssiques catalanes fetes per Marià Aguiló, i a publicacions periòdiques com *Revista de Catalunya*, *La Veu de Catalunya*, *La Veu de Mallorca* i *Mallorca Dominical*).

La Generalitat de Catalunya republicana no recobrà la cimera pel seu origen reial. L'aparició de la cimera reial en les monedes valencianes des d'Alfons el Magnànim, la representació tradicional de Jaume I amb aquesta cimera, sobretot al País Valencià, el manteniment d'aquesta cimera en l'escut de la diputació de València i l'abandó de la cimera a l'escut de la Generalitat de Catalunya va permetre que l'hora de triar l'escut de la Generalitat Valenciana hom s'hagi decidit pel de Pere el Cerimoniós, a pesar de la seva difusió històrica als altres regnes de la Corona d'Aragó.

CHRONICA, O DE- scripcio dels fets, e hazanyes del INCLYT REY DON IAVME PRIMER

Rey Darago, de Mallorques, e de Valencia: Compte de Barcelona,
e de Muntpeßler: e de molts de sos descendents. Feta per lo ma-
gnífich en Ramon Muntaner, lo qual serui axí al dit Inclyt
Rey don Jaume, com a sos fills, e descendents: estroba
present a les coses contengudes en la present historia.

*Es libre molt antich, e ab tota veritat scrit, e digne deßer vist per aquells
qui ab tota veritat desijen saber los fets de la corona Darago,
e del regne de Sicilia. Ara nouament stampat.*

En Valencia,

EN CASA DE LA VIUDA
DE IOAN MEY FLANDRO.
1558.

Cimera de la Festa de l'**E**stendard

La cimera de la Festa de l'estendard és la cimera del Casal de Barcelona portada pel jurat portaestendard a la Festa de l'estendard a la ciutat de Mallorca des de la concessió del rei Martí d'humà de portar aquest símbol reial (1407) fins al s.XVI. En aquest segle es mitificà com a relíquia de Jaume I durant dos segles s'exposà a la Festa vora el retrat d'aquest rei. L'any 1831 fou reclamada per la monarquia espanyola i des d'aleshores es troba a la Real Armeria de Madrid.

És la millor de les poques cimeres medievals conservades i coincideix formalment amb la representació de la cimera del Casal de Barcelona que apareix en els escuts anteriors i de l'època. És de cuir bullit, afaïçonat i gofrat, cobert de guix, daurat i puntejat a la part del cos de la vibra. Les ales tenen un suport de tela i un guarniment com el de la resta. La part inferior és de cartró i tela; té forma de cervellera i tenia una decoració d'escutets de la Universitat de la Ciutat que es va perdre a d'incendi de 1884.

En comparació amb les representacions de la vibra en la cimera del Casal de Barcelona, la de la Festa de l'estendard té el cap petit i de serp, ha perdut les urpes frontals i durant un quant temps les ales es varen posar perpendiculars al cos i actualment es troben amb la punta cap amunt, d'acord amb les representacions medievals. No se n'ha conservat el mantellet, o llambrequins, que penjava a la banda posterior, blau segons les miniatures conegudes. Tampoc no s'ha conservat l'elm sobre el qual es col·locava, perquè devia ser de propietat de cada portaestendard.

Escut de Palma amb la cimera de la Festa de l'Estendard, sense elm. Brodat. S. XVII (Arxiu Municipal de Palma)

Referències de l'element festiu

1399

La coronació del rei Martí l'Huma, la ciutat de Barcelona envià a la ciutat aragonesa (Saragossà) l'àliga i el Vibre.

(J. Amades, Gegants ... pàg. 167, 1889)

1402

La ciutat d'Igualada encarrega a l'apotecari i herbolari Antoni Ferrer, de part del consell igualadí, que vagi a Barcelona a ***“Veure com està feta la víbria de la dita ciutat e altres coses e jocs que's fan en la profesó de Corpus Chisti”***.

(Segura, Historia d'Igualada, segon J. Amades a Gegants ... pàg. 183)

1424

Celebració de l'entrada a Barcelona del rei Alfons que tornava de Nàpols ***“Item hi foren portats los entremesos de la dita ciutat representats Paradis e infern ab la batalla de Sant Miquel e dels Angels e de Lucifer e de sos sequases, e lo Vibre, lo Fenix e la Aguila”***

(Llibre Solemnitats, pàg. 6 vol. 1)

1424

Ordinacions de la processó de Corpus.

“Aprés van les representacions de les quals ha carrech lo majordom de la esglea de madona Santa Maria de la Mar Lo Vibe, item, la rocha ab la donzella de sant Jordi. Item, lo rey e reyna, pare e mare de la dita donzella ab llur companya”

(Llibre Solemnitat, pàg. 20 vol. 1)

28 juny de 1481

“Ordinació de la nova entrada de la il·lustríssima Senyora Reyna dona Elisabet, muller del il·lustríssimo Senyor Rey en Fernando, benaventuradament regnant, venint de les parts de Castella”

“Item, ferrés ab llur panó, ab representació de Sant Aloy, qui anava sobre bestia, ab cadira, e devant ella anava la víbria de la Ciutat, qui lansava foch per la boca.”

(Llibre Solemnitats pàg. 340 vol. 1)

1568

Entrada de Felip II a Barcelona.

“Hi anaven: “Los ferrers ab llur penó los qual aportaen la brivia de la ciutat”

(Llibre de coses assenyalades, pàg 557, segons J. Amades a Gegants ...)

17 maig de 1601

Canonització de Sant Ramon de Penyafort.

“En aquest dia los S.S. Consellers a les cinch hores de la tarda anaven acompanyats de moltes persones al monastir de Santa Catherina. Ajuntats tota la musica de tabals, trompetas y menstrils

han sonat y la aguila es vinguda aquí y ha dansat davant dits SS. Consellers e, també ixque lo drach y la bibria per la plaça de Sant Jaume”

(Manual de Novells Ardits Vol. 7, pàgs. 163,314,320,323, segons J. Amades a Gegants)

1601

El P. Rebullosa, en descriure una processó diu:

“seguien un dragonàs d’espantable figura amb la sevaq femella també molt gran que ací nomenen brivia”

(P. Rebullosa, Relación de las grandes fiestas, pàg. 118, segons J. Amades a Gegants ...)

26 de març de 1626

“Entrada de sa Magestat real el rey Felip IV e ocasió de la festa de Corpus”

“conforme lo memorial de la professó de Corpus, totas ab sos pendons, fent tres reverentias o acataments dels pandons devant sa magestat, y son las següents: Ferrers del protal Nou aportaven la brívia

(Llibre Solemnitats, pag. 166 vol. 2)

18 d’abril de 1626

Processó de Sant Ramon.

“Dissabte, a 18 de dit, al tart, los senyors concellers, manaren que las trompetas, tablas, diablots, drach, y brivia, fessen la passada per hont havia de passar la professó de Sant Ramon”

(Llibre Solemnitats, pàg. 172, vol. 2)

7 de juny de 1662

Vigília de Corpus

“Y despres vingueren fet la passada de la professó ab tota la musica, gegants, drach, brívia, cavalls cotoners y diablots, conforme es costum”

(Manual de Novells Ardits vol. 17 pàg. 201, segons J. Amades a Gegants ...)

22 de juny de 1679

“Foren deliberades pagar 27 lliures 10 sous per los gastos de la formació de la brívia que va a les professons del Corpus y lo mateix die foren diliberades pagar 45 lliures per dita rahó”

(Bruniquer, Rubriques, vol. 1)

21 d’abril de 1682

“Lo concell delibera fer los vestits nous dels gegants i de la brívia que van a la professo del Corpus i a 6 de juliol foren deliberades pagar 16 lliures 11 sous i 3 diners per dita rahó y a 14 d’agost foren deliberades pagar 214 lliures per dita rahó i a 21 fou deliberades pagar 68 lliures 3 sous 9 diners per dita rahó y lo mateix dia 52 lliures 12 sous 6 diners per dita rahó”

16 de febrer de 1692

Canonització de Santa Maria de Cervelló

“La víbria també concorregué a la processó per la canonització de Santa Maria de Cervelló. En la nota de comptes del llorguer dels bastaixos consta: “Item per la víbria 5 lliures 12 sous”.

(A. H. Municipal, R.n. Comas, capsa i segons J. Amades a Gegants)

Referències **gràfiques**

Les primeres víbries

La primera víbria de la que en tenim referència és la de Barcelona. Ja entre 1402 i 1404 sembla que des d'Igualada es va anar a Barcelona a veure la "Víbria" per a fer-ne una pels igualadins.

La bomba del tema -o el pinyol, si voleu anomenar-lo així- és la presentació d'un grafit inèdit de principis de segle XV que representaria potser l'esbós per a construir la víbria o una plasmació molt antiga de l'entremès que s'acabava de construir el 1404.

Esbós de la víbria de Barcelona per a construir la d'Igualada

Altres víbries del bestiari popular **català**

Víbria Trempada de **Badalona**

Víbria de **Barcelona**

Víbria de **Nou Barris** (Barcelona)

Víbria del **Poble Nou** (Barcelona)

Víbria Ciril·la de **Canovelles**

Víbria de **Castellar del Vallès**

Víbria de Botafocs de **Castelló de la Plana**

Víbria d' **Igualada**

Tremenda de Manresa

Víbria de Manresa

Víbria Serrallenca de Tarragona

Vibrieta de Tarragona
(infantil)

LA VÍBRIA AVUI

Aplicació a la festa actual

La Víbria de Reus vol ser un element de foc que participi en les festes majors de Reus. D'una banda com a bèstia de foc en els diferents cercaviles, trobades, etc que s'organitzen i d'altra com a element festiu, incorporant-se al protocol de festa major, i amb la participació dels actes del seguici:

- * per Sant Pere participant a la cercavila de foc, a l'anada a completes, i el dia de Sant Pere en la tanda de lluïment i a la processó.

- * a la festa de Misericòrdia participant també en el correfoc i a la baixada del santuari i posterior aplec al Santuari.

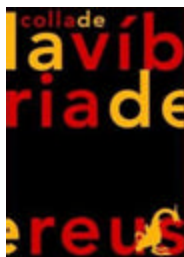
No es descarta pas la participació en noves o d'altres activitats, si és el cas.

A més la Víbria vol participar d'aquelles trobades de bestiari de foc a que sigui convidada arreu de la geografia catalana.

La Colla de la Víbria

Els portadors de la Víbria, constituïts en entitat cultural sense afany de lucre: la Colla de la Víbria de Reus, són inicialment una quinzena de persones vinculades al Casal Foment. Tot i que la colla aspira a créixer ràpidament amb persones interessades en participar del seguici festiu, sense cap vinculació al Casal.

La "Colla de la Víbria de Reus" és una entitat legalment constituïda i registrada davant el departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya i el registre municipal d'entitats ciutadanes de l'Ajuntament de Reus.

Logotip de la Colla de la Víbria de Reus

Dades tècniques

La Víbria de Reus està elaborada amb fibra de vidre, pesa 64 quilograms i fa 2'80 metres d'alçada.

El vestuari

Els portadors de la Víbria vesteixen pantalons de cotó negres i camisa grisa. Ambdues peces de teixit especial per a resistir el foc i evitar cremades.

Com a complement, porten espadenyes tradicionals catalanes, també anomenades *de pagès*, faixa negra, mocador i un civader de lona amb la pirotècnica, tal i com és costum als elements de foc de la comarca del Baix Camp.

El vestuari principal (pantalons i camisa) és proporcionat per la colla sense cap cost pel portador. Els complements són assumits de manera individual per cadascú.

Es preveu un vestuari per acompanyants no portadors, que podria consistir en una samarreta especialment dissenyada per l'ocasió i algun tipus de complement a determinar. Aquesta proposta està enfocada a engrandir la colla i oferir un pas intermedi abans de fer-se portador.

Alguns dels portadors, on s'aprecia el seu vestuari.

La música

S'ha encomanat el projecte musical al músic local Daniel Carbonell Sugranyes. La VÍbria tindrà un acompanyament de foc, amb tabals, i un acompanyament de seguici.

Aquest darrer es proposa que es faci amb gralles petites (una mica més curtes que les habituals) i de so més adolçinat, però de formació inèdita en la nostra festa major.

Es pretén establir un conveni de col·laboració amb músics locals per a garantir l'acompanyament musical de l'element.

Víbria de Reus
Per a quatre timbals fonsos i tres gralls
(gralls en la transposició de sol)

Daniel Carbonell
Reus Març del 2007

Toc d'inici

Grall 1
Grall 2
Grall 3
Timbal fonsos 1
Timbal fonsos 2

Patro de percussió Marco

Detall de l'inici de la música

Terminis d'execució

La VÍbria de Reus és un projecte que començà durant el 2006: a finals de novembre ja es tenia la maqueta definitiva i a principis de desembre es començà a construir l'element.

Pels volts de setmana santa de 2007 l'element estigué llest i es presentà públicament el dia 21 d'abril de 2007, incorporant-se a partir d'aquell dia a les activitats que li pertoquen del seguici festiu reusenc.

Paral·lelament es treballà la indumentària, la música i la dansa.

Maqueta a escala de l'element

PRESENTACIÓ PÚBLICA

La Víbria de Reus es presentà en societat el dia 21 d'abril de 2007, aprofitant la festivitat de Sant Jordi i les connotacions que això comporta.

Fou una festa amb bestiar local i l'acompanyament d'algunes víbries del país: la de Barcelona, la Serrallenca de Tarragona i la de Manresa., d'acord amb la programació establerta a la ciutat en aquells dies.

L'acte tingué el següent guió:

- 17 a 18 h. Arribada de les colles
- 19 h. Plantada de les bèsties participants: Drac de Reus, Víbria "Serrallenca" de Tarragona, Víbria de Barcelona i Víbria de Manresa
- 19'15 h. Acte d'apadrinament. Condueix: Joan Ramon Mestre.
 - presentació de la figura
 - presentació de la música i del ball
 - salutació als elements convidats: el Drac de Reus i el Drac petit, la Víbria Serrallenca de Tarragona, la Víbria de Manresa i la Víbria de Barcelona
 - acte d'apadrinament a càrrec del Drac de Reus i la Víbria Serrallenca
- 19'30 h. Cercavila (sense foc) pel nucli antic de la ciutat.
- 20'30 h. en arribar les colles al Mercadal encesa de llum individual i conjunta.
- 21'30 h. Sopar de germanor amb totes les colles participants al local dels Xiquets de Reus.

I ANYS
1906-2006
del foment a ERC
FOMENT
REPUBLICÀ
NACIONALISTA

www.casalfoment.cat